

Jakub Kubiczek, Wojciech Derej

Tarcze antykryzysowe jako źródło wsparcia działalności MŚP w dobie pandemii COVID-19¹

Anti-crisis shields as a supporting incentive for SMEs during the COVID-19 pandemic

Wprowadzenie

W badaniach gospodarki coraz częściej zwraca się uwagę na sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), ponieważ jest kluczowym elementem kreującym wartość w krajowej gospodarce. Wewnętrzna konkurencja w sektorze MŚP stanowi stymulator rozwoju całej gospodarki, a zwłaszcza regionów ekonomicznych (Pach, 2008, s. 92; Mrva i Stachová, 2014). Należy zauważyć, że MŚP nie tylko wspiera wzrost gospodarczy, lecz także skupia własność środków produkcji w rękach prywatnych, przez co zwiększa się efektywność tworzenia wartości (Szczepaniak, 2009, s. 73; Krezymon, 2018). Jest to możliwe dzięki szybszemu procesowi decyzyjnemu sektora MŚP, co zapewnia wysoką sprawność zarządzania. Takie przedsiębiorstwa są w stanie dopasować usługi do lokalnych potrzeb, uwzględniając specyfikę danego regionu (Mrva i Stachová, 2014; Wardecka, 2017, s. 7). Duża aktywność tego sektora pobudza gospodarkę regionu (Grzeszczak, 2018).

Istotnym wydarzeniem wpływającym na działalność gospodarczą był kryzys finansowy w latach 2007–2009. Miał on swój początek w USA, jednak jego siła przełożyła się na międzynarodowy zasięg, obejmując cały świat. Recesja w Polsce miała charakter wielowymiarowy, a jej efekt był zauważalny zwłaszcza na poziomie wojewódzkim (Czerwińska-Lubszczyk i Michna, 2013, s. 26). Sektor

¹ Kierujemy słowa podziękowania przede wszystkim do naszych opiekunów naukowych – prof. dr. hab. Eugeniusza Gatnara oraz dr. hab. inż. Anny Skórskiej, prof. UE, za wsparcie na każdym etapie pracy badawczej. Pragniemy także podziękować dr. Shakirowi Ullah za wskazanie obszarów wartych rozważenia podczas badania aspektów społeczno-gospodarczych.

MŚP ze względu na swoją elastyczność dynamicznie dostosował się do nowych uwarunkowań rynku (Hernández-Linares, Kellermanns i López-Fernández, 2021).

Kryzys finansowy lat 2007–2009 pokazał, że problemy MŚP mogą stać się początkiem kryzysu gospodarczego (Carbo-Valverde, Rodriguez-Fernandez i Udell, 2016). Przedsiębiorstwa podczas spowolnienia gospodarczego starają się ograniczać koszty swojej działalności, zwłaszcza poprzez zmniejszanie nadmiernego zatrudnienia. Tym samym zwiększa się poziom bezrobocia, a gospodarstwa domowe tracą źródło dochodów. W efekcie zmniejsza się konsumpcja i zagregowany popyt (Michaillat i Saez, 2015).

Kryzys wywołany pandemią COVID-19 przede wszystkim wykreował zagrożenia dla działalności MŚP. Nagłe zmiany w otoczeniu przekształciły się na wyzwania, również dla polityki rządowej (Kubiczek i Hadasik, 2021). Wybuch epidemii i wprowadzone restrykcje należy traktować jako negatywny impuls dla systemów gospodarczych na całym świecie (Kubiczek i Derej, 2021; Fitriyari, 2020). Sposób radzenia sobie z pandemią przez MŚP oraz wspieranie ich działalności nabiera na znaczeniu (Gourinchas, Kalemli-Özcan, Penciakova i Sander, 2020; Grondys, Ślusarczyk, Hussain i Androniceanu, 2021; Kim, 2021). Co więcej, epidemia postawiła przed rządami krajów duże wyzwanie, aby z jednej strony ograniczyć rozprzestrzenianie się wirusa, a z drugiej nie dopuścić do recesji. Pogłębienie badań i wyodrębnienie efektów polityki gospodarczej państwa w dobie COVID-19 może przyczynić się do lepszego zrozumienia transmisji decyzji na poziomie międzynarodowym.

Wybuch pandemii COVID-19 nie tylko stworzył nowe wyzwania dla polityki gospodarczej, lecz także wykreował nowe obszary badawcze (Liu, Xu i Skare, 2021). Liczba i różnorodność tematów badawczych związanych z początkiem tej epidemii jest trudna do określenia. Lukę badawczą dla niniejszego opracowania zdefiniowano jako niewystarczającą liczbę opracowań poruszających wpływ rządowej polityki gospodarczej na sektor MŚP w aspekcie pandemii COVID-19.

Celem artykułu jest przedstawienie działań polskiego rządu w kierunku zapewnienia stabilizacji sektora MŚP i ochrony jego płynności w obliczu rozwoju epidemii. Aby osiągnąć cel, postawiono następujące pytania badawcze: W jaki sposób polski rząd starał się oddziaływać na sektor MŚP podczas pandemii? Ile funduszy na to przeznaczył? Kto mógł aplikować? Jak wyglądał harmonogram ich wprowadzania w kontekście tempa rozwoju pandemii?

W ramach prac badawczych dokonano przeglądu programów wsparcia rządowego dla przedsiębiorstw w obliczu pandemii koronawirusa. Ponadto przedstawiono główne informacje dotyczące poszczególnych instrumentów w ramach danych programów, ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP. Dodatkowo dokonano porównania rozwoju tej epidemii w Polsce z datami wprowadzania kolejnych programów pomocowych.

1. Małe i średnie przedsiębiorstwa

Zarządzanie przedsiębiorstwem stwarza wiele wyzwań przed ich kadrami kierowniczą. W związku z tym wymaga się od niej nie tylko szerokiej wiedzy, ale przede wszystkim umiejętności zrozumienia determinant kształtujących prowadzenie działalności gospodarczej (Garman, Burkhart i Strong, 2006; Virglerova, Dvorsky, Kozubikova i Cepel, 2020). Wśród nich Czerwińska-Lubszczyk i Michna (2013, s. 24) wymieniają trzy grupy czynników powiązanych z:

- osobą właściciela;
- samym przedsiębiorstwem;
- otoczeniem firmy.

Dobre zrozumienie charakterystyk przedsiębiorstwa pozwala na efektywniejsze zarządzanie nim. Doświadczenie menadżerów, racjonalność w podejmowaniu decyzji, a także gotowość do wdrażania innowacyjnych strategii może przesądzać o sukcesie przedsiębiorstwa (Hsieh i in., 2019). Jednakże sprawność zarządzania zależy od złożoności struktur przedsiębiorstwa, na co bezpośredni wpływ ma jego wielkość.

W Polsce rozmiar przedsiębiorstw określa ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Ustawa, 2018). Kryteria klasyfikacji przedsiębiorstwa do danej grupy przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Kryteria klasyfikacji przedsiębiorstwa do danej kategorii w sektorze MŚP

	Mikro	Małe	Średnie
Zatrudnienie	<10	<50	<250
Roczny obrót netto ¹ (mln EUR)	<2	<10	<50
Sumy aktywów ² (mln EUR)	<2	<10	<43

¹ Obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych w jednym z dwóch ostatnich lat.

² Sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z dwóch ostatnich lat.

Źródło: (Ustawa, 2018).

Przedsiębiorstwa należące do sektora MŚP charakteryzują się następującymi cechami (Pach, 2008, s. 92):

- wysoka elastyczność w dostosowywaniu się do transformacji w otoczeniu biznesowym spowodowanych zmianami popytu zgłaszanymi przez klientów;
- wysoki poziom motywacji przedsiębiorcy, wynikający ze ścisłego związku między zyskami przedsiębiorstwa i właściciela;
- szczególna rola właściciela, która przekłada się na pozycję menadżera w strukturze przedsiębiorstwa.

Kierowane przez właściciela MŚP często nie posiadają jasno określonego zakresu obowiązków poszczególnych pracowników. Z jednej strony brak standardów w zarządzaniu może powodować chaos w tym obszarze. Forth i Bryson (2019) sugerują, że sformalizowanie praktyk zarządczych może przełożyć się na wzmocnienie możliwości efektywnego zarządzania. Z drugiej strony zapewnia to elastyczność i szybkość w podejmowaniu decyzji, tym samym stając się atutem przedsiębiorstw z sektora MŚP (Krezymon, 2018). MŚP działają najczęściej na rynkach lokalnych, łatwo dostosowują się do miejsca, czasu i zasobów, są otwarte na postęp techniczny i organizacyjny (Grzeszczak, 2018).

W sektorze MŚP kreowanych jest najwięcej miejsc pracy, co bezpośrednio determinuje stan regionalnego rynku pracy (Czerwińska-Lubszczyk i Michna, 2013, s. 28; Szczepaniak, 2009, s. 73). Tworzone przez MŚP miejsca pracy ograniczają stopień bezrobocia oraz aktywizują gospodarkę (Wielgus, 2006, s. 127). Ponadto odprowadzanie podatków przez MŚP staje się istotnym źródłem dochodów budżetu państwa i Jednostek Samorządu Terytorialnego (Stawicka, 2017, s. 248).

Przedsiębiorstwa z sektora MŚP uważane są za motor postępu, ponieważ nierzadko są pionierami we wdrażaniu innowacji (Sawicki, 2019). Efektem tego jest ich znaczący wpływ na wzrost gospodarczy i innowacyjności wszystkich segmentów rynku, jednak aby mogły to zrobić, muszą mieć dostęp do źródeł finansowania (Grzeszczak, 2018). Stabilność w tym aspekcie jest kluczem w działalności MŚP, lecz pomimo ich elastyczności niespodziewane szoki mogą powodować pogorszenie płynności finansowej i w efekcie sprawić, że kontynuacja działalności stanie się niepewna (Martinez-Cillero, Lawless i O'Toole, 2020).

W literaturze coraz częściej poruszana jest rola państwa w stymulowaniu rozwoju MŚP (Nakku, Agbola, Miles i Mahmood, 2020). Kersten, Harms, Liket i Maas (2017) uważają, że finansowanie działalności MŚP stanowi kluczowy element w rozwoju gospodarczym nie tylko regionu, lecz także całego kraju. Za pomocą narzędzi polityki fiskalnej państwo może wspierać innowacyjność MŚP (Szuper, 2021). Natomiast władze lokalne posiadają możliwość określania preferencyjnych stawek podatków dla przedsiębiorstw z sektora MŚP, a także wspierania finansowo ich rozwoju (Jasińska-Biliczak, 2012, s. 326). Jednak szczególnego znaczenia nabiera polityka gospodarcza w czasach spowolnienia gospodarczego.

Wspieranie sektora MŚP jest szczególnie istotne, ponieważ wzrastająca przedsiębiorczość w społeczeństwie i aktywność gospodarcza prowadzą do powstania nowych podmiotów gospodarczych. Aby mogły one funkcjonować i rozwijać się, muszą posiadać odpowiedni kapitał ludzki (Grzeszczak, 2018). To kwalifikacje pracowników przekładają się na możliwości organizacji i jej zdolności do implementacji innowacji (Bieleń i Kubiczek, 2020; Hervás-Oliver, Parrilli, Rodríguez-Pose

i Sempere-Ripoll, 2021; Mach-Król i Hadasik, 2021). W związku z tym menadżerowie, aby nim skutecznie i sprawnie zarządzać, muszą posiadać obszerną wiedzę nie tylko na temat posiadanego kapitału ludzkiego, lecz także swojej organizacji, konkurencji, a zwłaszcza panujących warunków w otoczeniu przedsiębiorstwa (Albats, Alexander, Mahdad, Miller i Post, 2020; Wawak, 2018, s. 8). W tabeli 2 przedstawiono podział otoczenia na wewnętrzne i zewnętrzne oraz ich składowe.

Tabela 2. Otoczenie przedsiębiorstwa i jego składowe

Wewnętrzne (zależne od przedsiębiorstwa)	Zewnętrzne (niezależne od przedsiębiorstwa)
– kompetencje kadry zarządzającej	– sprawność państwa
– zarządzanie zasobami ludzkimi	– otoczenie gospodarcze
– poziom elastyczności	– dostępność źródeł finansowania działalności
– poziom innowacyjności	– dostępna pomoc dla przedsiębiorców
– konkurencyjność	– sprawność państwa

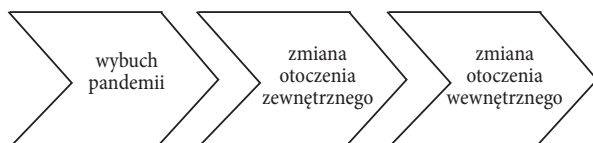
Źródło: opracowanie własne na podstawie (Wawak, 2018, s. 8).

Należy zauważyć, że wybuch pandemii zmienił otoczenie zewnętrzne i poprzez to otoczenie wewnętrzne (Syriopoulos, 2020; Bularafa i Adamu, 2021). Transmisja impulsów zmian była następująca:

- wybuch pandemii (pojawienie się wirusa, wzrastająca skala zachorowań w innych krajach, pojawienie się wirusa w danym państwie);
- otoczenie zewnętrzne (wprowadzenie lockdownu, przeciągający się lockdown, zwiększenie roli internetu, zmiana zachowań społeczeństwa, utrwalenie się tych nawyków);
- otoczenie wewnętrzne (dotychczasowi klienci – nowe zwyczaje, praca zdalna, zmniejszenie dostaw międzynarodowych, odmienne formy lockdownu w różnych krajach, które wpływały na współpracę zagraniczną).

Schemat transmisji impulsów pandemii wpływających na zmiany w otoczeniu został przedstawiony na rysunku 1.

Rysunek 1. Wybuch pandemii a zmiany w otoczeniu

Źródło: opracowanie własne.

Za istotną formę zmiany warunków dotyczących otoczenia zewnętrznego można uznać wprowadzenie lockdownu, który zdeterminował funkcjonowanie przedsiębiorstw z sektorów szczególnie wrażliwych na tego typu sytuację. Należy podkreślić, że wprowadzenie tego ograniczenia w danym kraju stanowiło istotny czynnik warunkujący działalność m.in. edukacji (Rizun i Strzelecki, 2020, Ejdyś i Kozłowska, 2021), gastronomii (Mustafa i Abbas, 2020), kultury (Kantor i Kubiczek, 2021), klubów sportowych (Li, Hao, Kubiczek i Pietrzyk, 2021), produkcji (Bellandi, 2020), usług (Javed, 2020) oraz turystyki (Mamad, 2020).

2. Tarcze antykryzysowe

W dniu 4 marca 2020 r. stwierdzono pierwszy przypadek koronawirusa w Polsce. Od tego momentu zaczęto obserwować postępujący wzrost zachorowań. Efektem tego było wprowadzenie w dniu 13 marca 2020 r. przez władze RP stanu zagrożenia epidemiologicznego na terenie kraju (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 13.03.2020). Efektem rozwoju pandemii koronawirusa w Polsce było zamknięcie szkół i uczelni wyższych, sklepów (oprócz spożywczych i aptek) oraz granic państwa. Przedsiębiorstwa stanęły w obliczu niespotykanego dotychczas kryzysu, zwłaszcza w branżach szczególnie wrażliwych na tę sytuację (Dyduch, Chudziński, Cyfert i Zastempowski, 2021; Kubiczek i Derej, 2021). W tym samym czasie w ramach działań rządowych w kierunku ochrony polskich przedsiębiorstw wdrożono program działań pomocowych określonych mianem tzw. tarczy antykryzysowej. Stanowi ona pakiet rozwiązań przygotowanych przez rząd, który ma przeciwdziałać powstaniu kryzysu wywołanego pandemią koronawirusa.

Tarcza antykryzysowa obejmuje pięć obszarów działań:

- ochrona zdrowia;
- ochrona miejsc pracy i bezpieczeństwa pracowników;
- inwestycje publiczne;
- wzmocnienie systemu finansowego;
- finansowanie przedsiębiorców (Tarcza antykryzysowa, 2021).

Wraz z aktualizacjami w ramach ustaw i rozporządzeń pojawiały się jej następne odsłony, oznaczane kolejnymi numerami. Dotyczyły one głównie rozszerzenia zakresu instrumentów pomocowych, przedłużenia okresu ich obowiązywania oraz zwiększenia liczby branż (zgodnie z klasyfikacją PKD), do których kierowana była pomoc (tzw. tarcza branżowa). Zbiorcze zestawienie dotychczasowych programów wsparcia w postaci aktualizowanej tarczy antykryzysowej zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Wybrane programy i instrumenty wsparcia w postaci tarczy antykryzysowej i finansowej

Nazwa programu wsparcia	Akt prawny	Dla kogo?	Rodzaj pomocy	Opis
Tarcza 1.0	Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. (Dz. U. z 2020r. poz. 58)	Przedsiębiorca	Dofinansowanie wynagrodzeń	Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy
		Organizacja pozarządowa	Dofinansowanie wynagrodzeń	Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy
		Osoba prawna w rozumieniu ustawy o finansach publicznych	Dofinansowanie wynagrodzeń	Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy
		Osoby fizyczne niezatrudniające pracowników (samozatrudnione)	Dofinansowanie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej	Dofinansowanie części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej w przypadku spadku obrotów gospodarczych w następstwie wystąpienia COVID-19
		Mikroprzedsiębiorca (w tym mikroprzedsiębiorca niezatrudniający pracowników)	Pożyczka	Jednorazowo pożyczka na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorcy
		Osoby wykonujące umowę cywilnoprawną (umowę agencyjną, umowę zlecenia, inną umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, umowę o dzieło)	Świadczenie postojowe	Świadczenie postojowe dla umów cywilnoprawnych (podstawowe)
		Osoby prowadzące działalność gospodarczą	Świadczenie postojowe	Świadczenie postojowe dla osób prowadzących poza-rolniczą działalność gospodarczą (podstawowe)

Nazwa programu wsparcia	Akt prawny	Dla kogo?	Rodzaj pomocy	Opis
Tarza 2.0	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 695)	Przedsiębiorca Organizacja pozarządowa Osoba prawna w rozumieniu ustawy o finansach publicznych	Dofinansowanie wynagrodzeń Dofinansowanie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej Pożyczka Świadczenie postojowe	Zwolnienie ze składek ZUS dla samozatrudnionego (31zo 2) Zwolnienie ze składek ZUS dla zatrudniających pracowników (31zo 1) Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników z FGŚP (15g) Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników z PUP (15zsb) Dofinansowanie kosztów działalności dla samozatrudnionego z PUP (15zzc) Pożyczka dla mikroprzedsiębiorcy z PUP (15zsd) Świadczenie postojowe dla przedsiębiorcy z ZUS (15zq 1.1) Świadczenie postojowe dla zleceniobiorcy z ZUS (15zq 1.2)
Tarza 3.0	Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 875)	-	Zwolnienie ze składek ZUS Pożyczka	Rozszerzenie zwolnienia ze składek ZUS Świadczenie postojowe Mikropożyczka z urzędu pracy
Tarza 4.0	Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 1086)	Wszyscy przedsiębiorcy po spełnieniu warunków	Dofinansowanie wynagrodzeń	Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) nieobjętych przestojem, przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy

Tarcza 5.0	Ustawa z dnia 17 września 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 1639)	Przedsiębiorców prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą ze wskazanym PKD	Świadczenie postojowe	Świadczenie postojowe dla agentów turystycznych, pilotów wycieczek i przewodników turystycznych według przeważającego PKD
Tarcza 6.0	Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 2255)	Przedsiębiorców prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą ze wskazanym PKD	Świadczenie postojowe	Dodatkowe świadczenie postojowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą z wybranych branż, w tym turystycznej, estradowej i wystawienniczej, z wybranych branż, według przeważającego PKD
Tarcza 7.0	Ustawa z dnia 25 stycznia 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 159)	Każdy przedsiębiorca po spełnieniu warunków	Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników Świadczenie postojowe Dotacja na koszty bieżącej działalności gospodarczej Zwolnienie z opłacania składek ZUS	Jednorazowe dodatkowe świadczenie postojowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą z wybranych branż, według przeważającego PKD
Tarcza 8.0	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 37)	Mikro i małe przedsiębiorstwa	Zwolnienie ze składek ZUS Świadczenie postojowe Dotacja z PUP dla przedsiębiorców Dofinansowania z FGŚP wynagrodzeń pracowników	Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników Ponowne świadczenie postojowe Dotacja na koszty bieżącej działalności gospodarczej Zwolnienie z opłacania składek ZUS

Nazwa programu wsparcia	Akt prawny	Dla kogo?	Rodzaj pomocy	Opis
Tarcza 9.0	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 713	Wszyscy przedsiębiorcy po spełnieniu warunków	Dofinansowanie wynagrodzeń	Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) z wybranych branż, według przeważającego PKD
		Mikro i mali przedsiębiorcy	Dotacja	Dotacje na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorcy i małego przedsiębiorcy według przeważającego PKD
	Przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą zgodną ze wskazanym PKD	Świadczenie postojowe	Świadczenie postojowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą z wybranych branż, według przeważającego PKD	
	Wszyscy przedsiębiorcy z określonym kodem PKD po spełnieniu wskazanych warunków	Zwolnienie z opłacania składek ZUS	Zwolnienie z opłacania składek ZUS	

Źródło: opracowanie własne.

Zestawienie przedstawione w powyższej tabeli zawiera jedynie wybrane instrumenty z danego programu, w ramach tarcz przewidziano jednak wiele bardziej szczegółowych rozwiązań wspierających przedsiębiorstwa w obliczu pandemii. Przykładem może służyć tabela 4, w której pokazano szczegółowe rozwiązania dotyczące sektora MŚP.

Tabela 4. Wykaz szczegółowych instrumentów wsparcia dla sektora MŚP w ramach tarczy antykrzysowej

Lp.	Mała firma – instrumenty pomocowe
1.	Dłuższy czas na składanie zawiadomienia ZAW-NR
2.	Dodatkowe świadczenie postojowe (usługa online)
3.	Elektroniczny czynny żal
4.	Fakultatywne kary za błędy w JPK VAT
5.	Jednorazowa amortyzacja
6.	Jednorazowe dodatkowe świadczenie postojowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą (usługa online)
7.	Leasing operacyjny „Maszyneria” bez wpłaty własnej lub z karencją w spłacie dla klientów MŚP, na zakup maszyn i urządzeń
8.	Możliwość wprowadzenia zwolnienia z podatku od nieruchomości
9.	Nic nie zapłacisz za przesunięcie płatności podatku
10.	Nie musisz informować o schematach podatkowych MDR
11.	Nie musisz zwiększać dochodu będącego podstawą obliczenia zaliczek w 2020 r. o nieregulowane należności handlowe
12.	Nie płac abonamentu i opłat audiowizualnych
13.	Nie płac podatku od sprzedaży detalicznej
14.	Nie zapłacisz podatku od przychodów z budynków
15.	Odlicz koszty B+R od dochodu
16.	Odlicz stratę za 2020 r. od dochodu za 2019 r.
17.	Odliczenie przekazanej darowizny od dochodu
18.	Odroczenie płatności za użytkowanie wieczyste gruntu Skarbu Państwa
19.	Odstąpienie od obecności funkcjonariusza przy niektórych czynnościach w ramach kontroli celno-skarbowej
20.	Polski Bon Turystyczny – dla branży turystycznej
21.	Poznaj korzystniejsze warunki Kredytu na innowacje technologiczne
22.	Poznaj nowe warunki Kredytu na innowacje technologiczne
23.	Pożyczka obrotowa finansująca wypłatę wynagrodzeń w sektorze MŚP (usługa online)
24.	Pożyczka obrotowa na finansowanie deficytu w kapitale obrotowym (usługa online)
25.	Pożyczka Płynnościowa dla Podmiotów Ekonomii Społecznej
26.	Program gwarancji BGK Kreatywna Europa
27.	Przedłuż termin płatności podatku od budynków – podatnicy PIT
28.	Przedłuż termin realizacji umów o przyłączenie do sieci
29.	Przedłuż termin realizacji zobowiązania uczestnika aukcji do sprzedaży po raz pierwszy energii elektrycznej w ramach systemu aukcyjnego
30.	Przedłużenie ważności zezwolenia na pracę i oświadczenia

31.	Przerwa w działalności podatników karty podatkowej
32.	Przerwa w działalności podatników karty podatkowej
33.	Przesunięcie terminu stosowania nowej matrycy stawek VAT
34.	Przesuń termin złożenia zeznania CIT-8 i wpłaty podatku
35.	Przyspieszenie postępowań
36.	Rozłóż zaległy podatek na raty
37.	Rozprawy na odległość
38.	Skorzystaj z braku przychodu z otrzymanej darowizny
39.	Skorzystaj z dofinansowania części kosztów wynagrodzeń dla swoich pracowników oraz należnych od tych wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne
40.	Skorzystaj z dofinansowania do pensji swoich pracowników (usługa online)
41.	Skorzystaj z dotacji na kapitał obrotowy
42.	Skorzystaj z dotacji dla mikro i małych przedsiębiorstw ze środków Funduszu Pracy (usługa online)
43.	Skorzystaj z dotacji dla sklepików szkolnych ze środków Funduszu Pracy (usługa online)
44.	Skorzystaj z odliczenia darowizny w formie komputerów przenośnych
45.	Skorzystaj z Pożyczki Płynnościowej z Programu Inteligentny Rozwój
46.	Skorzystaj z uproszczonego postępowania o zatwierdzenie układu (uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego)
47.	Skorzystaj ze zmiany prawa w zakresie przejmowania spółek (zmiany w ustawie o kontroli niektórych inwestycji)
48.	Szczególna ochrona miejsca zamieszkania przed lichwiarzami
49.	Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm
50.	Ulga IP Box
51.	Ułatwienia w e-paragonach
52.	Ułatwienia w zakresie ewidencji odpadów
53.	Ułatwienia w zakresie zatorów płatniczych
54.	Uzyskaj korzystniejsze warunki finansowania dla podmiotów sektora ekonomii społecznej
55.	Uzyskaj korzystniejsze warunki finansowania działalności MŚP
56.	Uzyskaj korzystniejsze warunki gwarancji de minimis z BGK
57.	Uzyskaj ulgi w spłacie czynszów najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego
58.	Uzyskaj ułatwienia w zakresie PZP
59.	Uzyskaj umorzenie odsetek za składki na ubezpieczenie społeczne opłacone z opóźnieniem (usługa online)
60.	Wlicz kary umowne i odszkodowania do kosztów uzyskania przychodów
61.	Wlicz wydatki poniesione na darowizny do kosztów podatkowych
62.	Wydłużenie czasu na rejestrację pojazdu
63.	Zapłać niższe zaliczki na PIT/CIT (usługa online)
64.	Zapłać później lub rozłóż na raty należności ZUS (usługa online)
65.	Zapłać później PIT za swoich pracowników
66.	Zapłać później podatek
67.	Zawieś bieg terminów procesowych i sądowych
68.	Zawieś na 3 miesiące spłatę umowy z ZUS o rozłożeniu zadłużenia na raty lub umowy o odroczeniu terminu płatności (usługa online)
69.	Zawnioskuj o umorzenie zaległości podatkowej (usługa online)

70.	Złóż później informację o cenach transferowych i oświadczenie o sporządzeniu dokumentacji cen transferowych
71.	Złóż później zgłoszenie rejestracyjne uproszczone AKC-RU
72.	Zrezygnuj z uproszczonej formy wpłacania zaliczki
73.	Zwolnienie z części należności z tytułu najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa
74.	Zwolnienie z części należności z tytułu najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego
75.	Zwolnienie z części opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa
76.	Zwolnienie z części opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste nieruchomości stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego
77.	Zwolnienie ze składek ZUS za wybrane miesiące
78.	Zwolnienie ze składek za listopad 2020 r. dla niektórych płatników
79.	Zwróć wpłacone przez klientów zaliczki w późniejszym terminie

Lp.	Średnia firma – instrumenty pomocowe
1.	Czasowe wygaśnięcie umów najmu, dzierżawy lub innej podobnej umowy
2.	Dłuższy czas na składanie zawiadomienia ZAW-NR
3.	Elektroniczny czynny żal
4.	Fakultatywne kary za błędy w JPK VAT
5.	Jednorazowa amortyzacja
6.	Leasing operacyjny „Maszyneria” bez wpłaty własnej lub z karencją w spłacie dla klientów MŚP, na zakup maszyn i urządzeń
7.	Możliwość wprowadzenia zwolnienia z podatku od nieruchomości
8.	Nic nie zapłacisz za przesunięcie płatności podatku
9.	Nie musisz informować o schematach podatkowych MDR
10.	Nie musisz zwiększać dochodu będącego podstawą obliczenia zaliczek w 2020 r. o nieuregulowane należności handlowe
11.	Nie płać abonamentu i opłat audiowizualnych
12.	Nie płać podatku od sprzedaży detalicznej
13.	Nie zapłacisz podatku od przychodów z budynków
14.	Odlicz koszty B+R od dochodu
15.	Odlicz stratę za 2020 r. od dochodu za 2019 r.
16.	Odliczenie przekazanej darowizny od dochodu
17.	Odroczenie płatności za użytkowanie wieczyste gruntu Skarbu
18.	Odstąpienie od obecności funkcjonariusza przy niektórych czynnościach w ramach kontroli celno-skarbowej
19.	Polski Bon Turystyczny – dla branży turystycznej
20.	Poznaj korzystniejsze warunki Kredytu na innowacje technologiczne
21.	Poznaj nowe warunki Kredytu na innowacje technologiczne
22.	Pożyczka obrotowa finansująca wypłatę wynagrodzeń w sektorze MŚP (usługa online)
23.	Pożyczka obrotowa na finansowanie deficytu w kapitale obrotowym (usługa online)
24.	Pożyczka Płynnościowa dla Podmiotów Ekonomii Społecznej
25.	Program gwarancji BGK Kreatywna Europa

26.	Przedłuż termin płatności podatku od budynków – podatnicy PIT
27.	Przedłuż termin realizacji umów o przyłączenie do sieci
28.	Przedłuż termin realizacji zobowiązania uczestnika aukcji do sprzedaży po raz pierwszy energii elektrycznej w ramach systemu aukcyjnego
29.	Przedłużenie ważności zezwolenia na pracę i oświadczenia
30.	Przerwa w działalności podatników karty podatkowej
31.	Przesunięcie terminu stosowania nowej matrycy stawek VAT
32.	Przesuń termin złożenia zeznania CIT-8 i wpłaty podatku
33.	Przyspieszenie postępowań
34.	Rozłóż zaległy podatek na raty
35.	Rozprawy na odległość
36.	Skorzystaj z braku przychodu z otrzymanej darowizny
37.	Skorzystaj z dofinansowania części kosztów wynagrodzeń dla swoich pracowników oraz należnych od tych wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne
38.	Skorzystaj z dofinansowania do pensji swoich pracowników (usługa online)
39.	Skorzystaj z dotacji na kapitał obrotowy
40.	Skorzystaj z gwarancji z Funduszu Gwarancji Płynnościowych
41.	Skorzystaj z odliczenia darowizny w formie komputerów przenośnych
42.	Skorzystaj z Pożyczki Płynnościowej z Programu Inteligentny Rozwój
43.	Skorzystaj z ulgi w zatorach płatniczych dla wierzycieli
44.	Skorzystaj z uproszczonego postępowania o zatwierdzenie układu (uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego)
45.	Skorzystaj ze zmiany prawa w zakresie przejmowania spółek (zmiany w ustawie o kontroli niektórych inwestycji)
46.	Szczególna ochrona miejsca zamieszkania przed lichwiarzami
47.	Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Dużych Firm
48.	Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm
49.	Ulga IP Box
50.	Ułatwienia w e-paragonach
51.	Ułatwienia w zakresie ewidencji odpadów
52.	Ułatwienia w zakresie zatorów płatniczych
53.	Uzyskaj korzystniejsze warunki finansowania działalności MŚP
54.	Uzyskaj korzystniejsze warunki gwarancji de minimis z BGK
55.	Uzyskaj ulgi w spłacie czynszów najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego
56.	Uzyskaj ułatwienia w zakresie PZP
57.	Uzyskaj umorzenie odsetek za składki na ubezpieczenie społeczne opłacone z opóźnieniem (usługa online)
58.	Wlicz kary umowne i odszkodowania do kosztów uzyskania przychodów
59.	Wlicz wydatki poniesione na darowizny do kosztów podatkowych
60.	Wsparcie dla opiekunów Pomników Historii i miejsc światowego dziedzictwa
61.	Wydłużenie czasu na rejestrację pojazdu
62.	Zapłać niższe zaliczki na PIT/CIT (usługa online)
63.	Zapłać później lub rozłóż na raty należności ZUS (usługa online)
64.	Zapłać później podatek
65.	Zawieś bieg terminów procesowych i sądowych

66.	Zawieś na 3 miesiące spłatę umowy z ZUS o rozłożeniu zadłużenia na raty lub umowy o odroczeniu terminu płatności (usługa online)
67.	Zawnioskuj o umorzenie zaległości podatkowej (usługa online)
68.	Złóż później informację o cenach transferowych i oświadczenie o sporządzeniu dokumentacji cen transferowych
69.	Złóż później zgłoszenie rejestracyjne uproszczone AKC-RU
70.	Zrezygnuj z uproszczonej formy wpłacania zaliczki
71.	Zwolnienie z części należności z tytułu najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa
72.	Zwolnienie z części należności z tytułu najmu, dzierżawy i użytkowania nieruchomości stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego
73.	Zwolnienie z części opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa
74.	Zwolnienie z części opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste nieruchomości stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego
75.	Zwróć wpłacone przez klientów zaliczki w późniejszym terminie

Źródło: Usługi dla przedsiębiorcy (2021).

Według szacunków rządowych ogółem na walkę z pandemią przewidywane jest wydanie 312 mld zł, które skupione są w następujących obszarach (Tarcza antykryzysowa, 2021):

Rysunek 2. Szacowany budżet tarczy antykryzysowej

Źródło: Tarcza antykryzysowa (2021).

Największy udział w przedstawionym budżecie ma tzw. tarcza finansowa, uruchomiona w ramach Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR). Program ten oferuje finansowanie skierowane do:

- mikrofirm (do 9 pracowników bez samozatrudnionych);
- sektora MŚP (do 249 pracowników);
- dużych firm (powyżej 249 pracowników) (Tarcza finansowa PFR, 2021).

Tarcza finansowa PFR ma na celu:

- poprawę płynności finansowej firm;

- zrekompensowanie szkód poniesionych w wyniku pandemii;
- ochronę miejsc pracy szczególnie w mikrofirmach i MŚP;
- wsparcie działań sektorów najbardziej dotkniętych skutkami pandemii (Tarcza finansowa PFR, 2021).

Pakiet ten wystąpił dotychczas w dwóch odsłonach, jako 1.0 i 2.0. W ramach tarczy 1.0 wypłacono dotychczas subwencje w wysokości 60,8 mld zł, wsparcie uzyskało 347 000 przedsiębiorstw, a ochronę 3,2 mln pracowników. Natomiast w zakresie tarczy 2.0 udzielono pomocy o wartości 35 mld zł, w ramach 54 branż (Tarcza finansowa PFR, 2021).

Obserwując rozwój pandemii w Polsce od marca 2021 r., można zauważyć, że programy pomocowe dla przedsiębiorstw były wprowadzane adekwatnie do przyrostu kolejnych przypadków zachorowań (zob. rys. 3, s. 151).

Analizując rysunek 3, można zauważyć, że narastającemu rozwojowi pandemii w Polsce towarzyszyło wprowadzanie nowych wersji tarczy antykryzysowej. Próba uchwycenia silnych i słabych stron dotyczących wdrożenia instrumentów ochronnych w postaci tarcz antykryzysowych przedstawiono w tabeli 5.

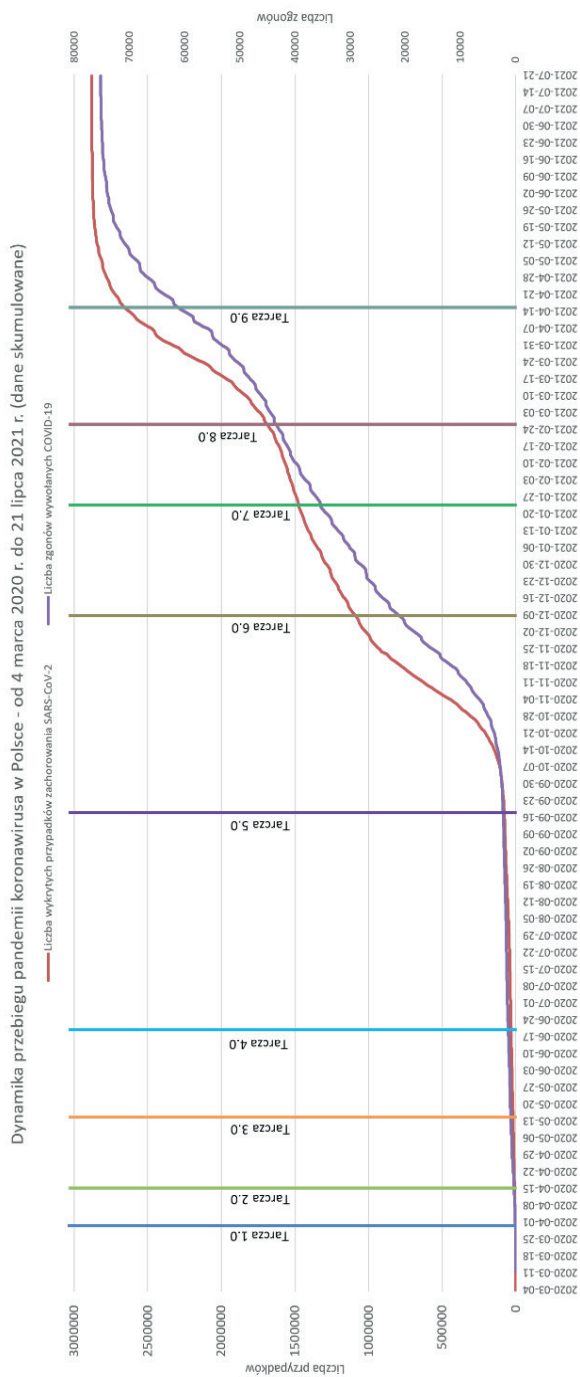
Tabela 5. Silne i słabe strony tarcz antykryzysowych

Silne strony	Słabe strony
Adekwatny cel w postaci stabilizacji i ochrony płynności sektora MŚP	Możliwość wzrostu długu publicznego
Proces implementacji był odpowiedni, uwzględniając rozwój pandemii	Przesunięcie środków w budżecie państwa kosztem innych obszarów
Uwzględnienie branż najbardziej narażonych na efekt obostrzeń gospodarczych	Skomplikowany proces ubiegania się o pomoc w ramach poszczególnych instrumentów pomocowych
Szeroki zakres oferowanych instrumentów pomocowych	Ograniczenia w zakresie właściwej oceny skuteczności instrumentów pomocowych

Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, że wraz z rozwojem pandemii kolejno wprowadzano i znoszono restrykcje w zakresie działalności gospodarczej oraz innych aktywności. Dotychczas dwa razy został wprowadzony w Polsce tzw. lockdown. Pierwszy wdrożono na przełomie marca i kwietnia 2020 r., kiedy wprowadzono szereg obostrzeń, takich jak zakaz przemieszczania się poza sytuacjami uzasadnionymi. Zamknięto placówki oświatowe, galerie handlowe, hotele, obiekty sportowe, sklepy z artykułami, które nie są niezbędne do przeżycia, placówki kultury, a nawet lasy. Takie ograniczenia działały do połowy kwietnia, kiedy to przedstawiono plan stopniowego znoszenia restrykcji. Nie zostały one jednak odwołane na długo, gdyż po wrześnieowym otwarciu szkół po wakacyjnej przerwie pandemia znów się nasiliła.

Rysunek 3. Rozwój pandemii koronawirusa w Polsce w kontekście wprowadzanych kolejnych wersji tarczy antykryzysowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Dong, Du i Gardner, 2020)

Polska została wtedy podzielona na strefy, w których wprowadzane obostrzenia były uzależnione od liczby zachorowań. W końcówce roku, w okresie świąteczno-noworocznym wraz z apelami rządowymi dotyczącymi odpowiedzialności, wprowadzono limity związane ze spotkaniami oraz zabawą sylwestrową.

Drugi lockdown przypadł na marzec 2021 r., gdy liczba zachorowań zaczęła sięgać 30 tysięcy przypadków dziennie. Ponownie ograniczono działalność dużych galerii, placówek kulturalnych i oświatowych, obiektów sportowych, salonów kosmetyczno-fryzjerskich itp. Obostrzenia te były stopniowo znoszone od końca maja, kiedy to przywrócono naukę w trybie stacjonarnym. Warto zauważyć, że towarzyszyła temu również szeroka akcja szczepień przeciw koronawirusowi.

Wprowadzone restrykcje w działalności gospodarczej znacząco wpłynęły na działalność firm, szczególnie z sektorów wrażliwych na lockdown, jak gastronomia, hotelarstwo, kultura itp. Warto przy tym zauważyć, że oprócz zmniejszenia popytu na produkty i usługi takich przedsiębiorstw na pandemiczną sytuację, drugim istotnym negatywnym czynnikiem zagrażającym funkcjonowaniu przedsiębiorstw były zachorowania pracowników na różnych szczeblach zaszerogowania oraz przymusowe kwarantanny wszystkich współpracowników mających styczność z zakażonymi. Miało to również istotny wpływ na destabilizację działalności gospodarczej. W tym okresie wiele firm, z uwagi na sytuację, zmuszonych było zamknąć lub ograniczyć swą działalność, inne zaś przetrwały m.in. dzięki uzyskanej pomocy w ramach tarcz antykryzysowych. Z najnowszego raportu przygotowanego przez Polski Instytut Ekonomiczny za 2020 r. wynika, że skorzystało z niej 86% badanych przedsiębiorstw, z czego ponad połowa z więcej niż 10 instrumentów, natomiast średnia ocena oferowanej pomocy wystawiona przez przedsiębiorców wyniosła 3,5 w skali 1-5 (Polski Instytut Ekonomiczny, 2021). W tabeli 5 przedstawiono instrumenty pomocowe cieszące się największą popularnością wśród przedsiębiorców oraz ich ocenę.

Tabela 5. Częstość korzystania oraz ocena instrumentów tarczy antykryzysowej

Rodzaj instrumentu pomocowego	Korzystający z instrumentu pomocowego	Średnia ocena instrumentu pomocowego
Zwolnienia ze składek ZUS	73%	3,63
Tarcza finansowa	65%	3,59
Dofinansowanie wynagrodzeń i składek na ubezpieczenie społeczne	65%	3,53
Obniżenie wymiaru czasu pracy lub praca zdalna	66%	3,53

Źródło: Polski Instytut Ekonomiczny (2021).

Z raportu wynika również, że łączna kwota wsparcia w ramach tarcz antykryzysowych w 2020 r. wyniosła 162,9 mld zł (Polski Instytut Ekonomiczny, 2021), co stanowi 51,8% wydanych środków z przewidywanego przez rząd budżetu 314 mld zł przeznaczonego na tarcze antykryzysowe.

Zakończenie

Pandemia koronawirusa z uwagi na skalę i skutki zdrowotne okazała się bardzo dużym zaskoczeniem i wyzwaniem dla współczesnego świata, zagrażając społeczeństwom zarówno w wymiarze zdrowotnym, jak i gospodarczym. Celem artykułu było przedstawienie działań polskiego rządu w kierunku zapewnienia stabilizacji sektora MŚP oraz ochrony jego płynności w obliczu rozwoju pandemii COVID-19.

Omówione determinanty wpływu pandemii COVID-19 na sytuację przedsiębiorstw zdecydowanie przełożyły się na zakres przygotowanych instrumentów pomocowych, zwłaszcza tarcz antykryzysowych. Analizując sytuację w warunkach polskich, dosyć trudno jednoznacznie ocenić inicjatywy antykryzysowe. Powodowane jest to faktem, iż oddziaływanie pandemii jest wielowymiarowe i dotyczy bardzo różnych aspektów życia społeczno-gospodarczego. Niewątpliwie konieczna była reakcja rządowa w kierunku wspierania przedsiębiorstw przed finansowymi skutkami pandemii. Nastąpiła ona w postaci wprowadzenia tarczy antykryzysowej, której kolejne aktualizacje były efektem rozwoju sytuacji pandemicznej i związanych z tym ograniczeń w zakresie działalności gospodarczej bardzo wielu branż. Z drugiej jednak strony uruchomienie tarcz antykryzysowych oznacza przesunięcie środków w budżecie kosztem innych obszarów oraz może się przyczynić do wzrostu długu publicznego, którego skutki mogą oddziaływać przez wiele lat.

Możliwość szerszej oceny skuteczności tarcz antykryzysowych jest z wielu powodów bardzo ograniczona. Przede wszystkim upłynął zbyt krótki czas, aby zagregować dane, a co więcej – pomoc rządowa nie została zakończona. Jej efektywność dopiero się uwidoczni, proces wychodzenia z recesji cały czas trwa, a wiele branż wciąż działa w warunkach niepewności wywołanej pandemią.

Pojawiające się pierwsze raporty podsumowujące wykorzystane środki w ramach tarcz antykryzysowych przedstawiają kwoty wydatków w ramach poszczególnych instrumentów pomocowych, ich ranking popularności, jak również ich oceny dokonane przez przedsiębiorców. Należy jednak pamiętać, iż wydatkowanie środków i neutralizowanie skutków pandemii w obliczu jej kolejnych spodziewanych fal to proces, który się jeszcze nie zakończył. Tym samym

częstkowe oceny za pierwszy okres wdrażania tarcz nie muszą być spójne z pełną oceną końcową, która wydaje się możliwa dopiero po zakończeniu pandemii. To z kolei uzasadnia dalsze prace nad tym zagadnieniem w przyszłości.

Ponadto indywidualne uwarunkowania działalności gospodarczej, w tym reakcja zarządzających przedsiębiorstwami na zmiany w otoczeniu, różniła się nie tylko między sektorami, lecz także wewnątrz nich. W związku z tym naturalnym poszerzeniem tematyki poruszanej w niniejszym artykule jest przeprowadzenie badania opisującego reakcję przedsiębiorstw, zwłaszcza determinant wpływających na proces decyzyjny i kierunków prowadzenia działalności gospodarczej w dobie COVID-19.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2018 r. poz. 646).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 568).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. z 2020 r. poz. 695).
- Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. z 2020 r. poz. 875).
- Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. z 2020 r. poz. 1086).
- Ustawa z dnia 17 września 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1639).
- Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 2255).
- Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 159).

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 433).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 (Dz. U. z 2021 r. poz. 371).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 (Dz. U. z 2021 r. poz. 713).

Literatura

- Albats, E., Alexander, A., Mahdad, M., Miller, K. i Post, G. (2020). Stakeholder management in SME open innovation: interdependences and strategic actions. *Journal of Business Research*, 119, 291–301. doi: 10.1016/j.jbusres.2019.07.038
- Bellandi, M. (2020). Some Notes on the Impacts of COVID-19 on Italian SME Productive Systems. *Symphonya. Emerging Issues in Management*, 2, 63–72. doi: 10.4468/2020.2.07bellandi
- Bieleń, M. i Kubiczek, J. (2020). Response of the labor market to the needs and expectations of Generation Z. *e-mentor*, 4(86), 87–94. doi: 10.15219/em86.1486
- Biznes.gov.pl (2021). Pobrano z <https://www.biznes.gov.pl> (21.07.2021).
- Bularafa, B.A. i Adamu, U.G. (2021). Effect of COVID-19 pandemic on SME performance in Nigeria. *Advanced International Journal of Business, Entrepreneurship, and SMEs*, 3(7), 75–92. doi: 10.35631/AIJBES.37007
- Carbo-Valverde, S., Rodriguez-Fernandez, F. i Udell, G.F. (2016). Trade credit, the financial crisis, and SME access to finance. *Journal of Money, Credit and Banking*, 48(1), 113–143. doi: 10.1111/jmcb.12292
- Czerwińska-Lubszczyk, A. i Michna, A. (2013). MSP w warunkach spowolnienia gospodarczego. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/Politechnika Śląska*, 64, 21–31.
- Dong, E., Du, H. i Gardner, L. (2020). An interactive web-based dashboard to track COVID-19 in real time. *The Lancet Infectious Diseases*, 20(5), 533–534. doi: 10.1016/S1473-3099(20)30120-1
- Dyduch, W., Chudziński, P., Cyfert, S. i Zastempowski, M. (2021). Dynamic capabilities, value creation and value capture. Evidence from SMEs under Covid-19 lockdown in Poland. *Plos one*, 16(6), e0252423. doi: 10.1371/journal.pone.0252423
- Ejdys, J., & Kozłowska, J. (2021). Acceptance of e-learning at university level during the COVID-19 pandemic situation-teachers' and students' perspective. *Polish Journal of Management Studies*, 23(2), 106–129. doi: 10.17512/pjms.2021.23.2.07
- Epidemia koronawirusa (2021). Pobrano z <https://epidemia-koronawirus.pl> (21.07.2021).

- Fitriasari, F. (2020). How do Small and Medium Enterprise (SME) survive the COVID-19 outbreak? *Jurnal Inovasi Ekonomi*, 5(02), 53–62. doi: 10.22219/jiko.v5i02.11838
- Forth, J. i Bryson, A. (2019). Management practices and SME performance. *Scottish Journal of Political Economy*, 66(4), 527–558. doi: 10.1111/sjpe.12209
- Garman, A.N., Burkhart, T. i Strong, J. (2006). Business knowledge and skills. *Journal of Healthcare Management*, 51(2), 81–85. doi: 10.1097/00115514-200603000-00004
- Gourinchas, P.O., Kalemli-Özcan, Ş., Penciakova, V. i Sander, N. (2020). *Covid-19 and SME failures*. Working Paper Series No. w27877. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Grondys, K., Ślusarczyk, O., Hussain, H.I. i Androniceanu, A. (2021). Risk assessment of the SME sector operations during the Covid-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 4183. doi: 10.3390/ijerph18084183
- Grzeszczak, M. (2018). Zatrudnienie w sektorze MSP determinantem rozwoju gospodarki lokalnej. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/Politechnika Śląska*, 129, 123–142.
- Hernández-Linares, R., Kellermanns, F.W. i López-Fernández, M.C. (2021). Dynamic capabilities and SME performance: The moderating effect of market orientation. *Journal of Small Business Management*, 59(1), 162–195. doi: 10.1111/jsbm.12474
- Hervás-Oliver, J.L., Parrilli, M.D., Rodríguez-Pose, A. i Sempere-Ripoll, F. (2021). The drivers of SME innovation in the regions of the EU. *Research Policy*, 50(9), 104316. doi: 10.1016/j.respol.2021.104316
- Hsieh, L., Child, J., Narooz, R., Elbanna, S., Karmowska, J., Marinova, S., ...Zhang, Y. (2019). A multidimensional perspective of SME internationalization speed. The influence of entrepreneurial characteristics. *International Business Review*, 28(2), 268–283.
- Jasińska-Biliczak, A. (2012). Sektor małych i średnich przedsiębiorstw województwa opolskiego na tle polityki regionalnej Unii Europejskiej. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, 28, 326–336.
- Javed, A. (2020). Impact of COVID-19 on Pakistan's services sector. *Jurnal Inovasi Ekonomi*, 5(03), 107. doi: 10.22219/jiko.v5i03.12194
- Kantor, A., & Kubiczek, J. (2021). Polish culture in the face of the COVID-19 pandemic crisis. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(4), 181. doi: 10.3390/jrfm14040181
- Kersten, R., Harms, J., Liket, K. i Maas, K. (2017). Small Firms, large Impact? A systematic review of the SME Finance Literature. *World Development*, 97, 330–348. doi: 10.1016/j.worlddev.2017.04.012
- Kim, S.-S. (2021). The relationship between innovation competence and performance as an effect on the sustainability of SMEs. *Polish Journal of Management Studies*, 23(2), 196–212. doi: 10.17512/pjms.2021.23.2.12
- Krezymon, M. (2018). Progress development of enetrprises in SME sector. *Współczesne Problemy Ekonomiczne*, 2(18), 23–31. doi: 10.18276/wpe.2018.18-03

- Kubiczek, J., & Derej, W. (2021). Financial performance of businesses in the COVID-19 pandemic conditions—comparative study. *Polish Journal of Management Studies*, 24(1), 183–201. doi: 10.17512/pjms.2021.24.1.11
- Kubiczek, J., & Hadasik, B. (2021). Challenges in Reporting the COVID-19 Spread and its Presentation to the Society. *Journal of Data and Information Quality (JDIQ)*, 13(4), 1–7. doi: 10.1145/3470851
- Li, T., Hao, L., Kubiczek, J. i Pietrzyk, A. (2021). Corporate social responsibility of sports club in the era of coronavirus pandemic. Zagłębie Sosnowiec case study. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 1–20. doi: 10.1080/1331677x.2021.1932547
- Liu, N., Xu, Z., I Skare, M. (2021). The research on COVID-19 and economy from 2019 to 2020: analysis from the perspective of bibliometrics. *Oeconomia Copernicana*, 12(2), 217–268. doi: 10.24136/oc.2021.009
- Mach-Król, M., & Hadasik, B. (2021). On a Certain Research Gap in Big Data Mining for Customer Insights. *Applied Sciences*, 11(15), 6993. doi: 10.3390/app11156993
- Mamad, N.A. (2020). Survival Strategies on Muslim Small And Medium Enterprise (SME) owners during COVID-19. A Study On Tourism Industry In Malacca. W: N.A. Wahab, M.Y. Isa, *3rd UUM International Islamic Business Management Conference 2020 (IBMC 2020)* (s. 53). Sintok: Islamic Business School, Universiti Utara Malaysia.
- Martinez-Cillero, M., Lawless, M. i O’Toole, C. (2020). Covid-19 pandemic and SMEs revenues in Ireland. What’s the gap. *Economic and Social Research Institute Quarterly Economic Commentary*, październik, 113–147.
- Michaillat, P., & Saez, E. (2015). Aggregate demand, idle time, and unemployment. *The Quarterly Journal of Economics*, 130(2), 507–569. doi: 10.1093/qje/qjv006
- Mrva, M. i Stachová, P. (2014). Regional development and support of SMEs—how university project can help. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 110, 617–626. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.12.906
- Mustafa, M. i Abbas, A. (2020). Comparative analysis of green ICT practices among Palestinian and Malaysian in SME food enterprises during COVID-19 pandemic. *PalArch’s Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(7), 14589–14599.
- Nakku, V.B., Agbola, F.W., Miles, M.P. i Mahmood, A. (2020). The interrelationship between SME government support programs, entrepreneurial orientation, and performance. A developing economy perspective. *Journal of Small Business Management*, 58(1), 2–31. doi: 10.1080/00472778.2019.1659671
- Pach, J. (2008). Znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce po 2000 r. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 4, 92–109.
- Pedauga, L., Sáez, F. i Delgado-Márquez, B.L. (2021). Macroeconomic lockdown and SMEs: the impact of the COVID-19 pandemic in Spain. *Small Business Economics*, 1–24. doi: 10.1007/s11187-021-00476-7

- Polski Instytut Ekonomiczny (2021). *Tarcza Antykryzysowa. Koło ratunkowe dla firm i gospodarki?*, sierpień, 4–6, 57.
- Rizun, M., & Strzelecki, A. (2020). Students' Acceptance of the COVID-19 Impact on Shifting Higher Education to Distance Learning in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(18), 6468. doi: 10.3390/ijerph17186468
- Sawicki, P. (2019). Rozwój MSP w kontekście unijnego wsparcia w perspektywie 2014–2020 – dylematy i wyzwania. *Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek*, 1(55), 49–64.
- Stawicka, M. (2017). Bariery innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Journal of Modern Science*, 33(2), 247–260.
- Syriopoulos, K. (2020). The impact of COVID-19 on entrepreneurship and SMEs. *Journal of the International Academy for Case Studies*, 26(2), 1–2.
- Szczepaniak, I. (2009). Rola małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce (na przykładzie przemysłu spożywczego). *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 2(1), 71–81. doi: 10.12775/EQUIL.2009.007
- Szuper, K. (2021). Narzędzia polityki fiskalnej wspierające innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 2, 55–70. doi: 10.31743/ppe.12306
- Tarcza antykryzysowa (2021). Pobrano z <https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa/tarcza-antykryzysowa> (25.07.2021).
- Tarcza finansowa PFR (2021). Pobrano z <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr.html> (25.07.2021).
- Usługi dla przedsiębiorcy (2021). Pobrano z <https://www.gov.pl/web/gov/uslugi-dla-przedsiębiorcy/#tarcza-antykryzysowa> (25.07.2021).
- Wardęcka, M. (2017). Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw powiatu końskiego. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie*, 44(1), 7–18.
- Wawak, S. (2018). Stymulanty i bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. *Journal of Modern Management Process*, 3(1), 8–15.
- Wielgus, G. (2006). Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, 8, 127–138.
- Virglerova, Z., Dvorsky, J., Kozubikova, L., & Cepel, M. (2020). Perception of non-financial risk determinants in SMEs in Visegrad countries. *Oeconomia Copernicana*, 11(3), 509–529. doi: 10.24136/oc.2020.021
- Zuzek, D. (2013). Źródła finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Unii Europejskiej. *Zarządzanie i finanse*, 11(3), 517–528.

Streszczenie

Pandemia COVID-19 okazała się być ogromnym wyzwaniem dla współczesnego świata w bardzo wielu aspektach. Wśród najważniejszych wymienić można kwestie zdrowot-

ne, gospodarcze i kulturowe. Niniejszy artykuł obejmuje zagadnienie przeciwdziałania skutkom pandemii w wymiarze gospodarczym. W odpowiedzi na wzrost ryzyka kryzysu gospodarczego rządy wielu krajów wprowadziły środki zapobiegawcze. Tego typu działania zostały wdrożone również w Polsce. W artykule przedstawiono najistotniejsze kwestie dotyczące programów i instrumentów wsparcia dla firm w odpowiedzi na rozwój pandemii, ze szczególnym uwzględnieniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Ponadto działania w aspekcie harmonogramu porównano z rozwojem pandemii. Wyniki badań pokazują, że analizując sytuację w warunkach polskich, dosyć trudno jednoznacznie ocenić inicjatywy antykryzysowe. Instrumenty wsparcia przygotowane w zakresie sektora MŚP wykazują dużą różnorodność, ale też czasem wysoki poziom skomplikowania, co może generować trudności w efektywnym ich użyciu w aspekcie proceduralnych wymagań. Tym samym wydaje się być uzasadnione zastanowienie nad bardziej uniwersalnymi i prostszymi instrumentami pomocowymi w przyszłości.

SŁOWA KLUCZOWE: MŚP, polityka rządowa, tarcza antykryzysowa, pandemia, COVID-19.

Summary

The COVID-19 pandemic has turned out to be a huge challenge for the modern world in many aspects. Among the most important are health, economic and cultural issues. This article raises the issue of counteracting the effects of the pandemic in the economic dimension. In response to the increased risk of an economic crisis, governments of many countries have imposed preventive actions, which have also been introduced in Poland. The article presents the most important issues concerning help programs and instruments of support for companies in response to the pandemic development, with particular reference to the small and medium-sized enterprise (SME) sector. Furthermore, introduction dates of these programs was compared to the pandemic development. The results show that when analyzing the situation in Poland, it is quite difficult to unequivocally evaluate the anti-crisis initiatives. Support instruments prepared for the SME sector show a great variety, but also sometimes a high level of complexity, which may generate difficulties in their effective use in terms of procedural requirements. Thus, it seems justified to consider more universal and simpler aid instruments in the future.

KEYWORDS: SME, government policy, anti-crisis shield, pandemic, COVID-19.

Noty o autorach

Jakub Kubiczek – mgr, doktorant, Katedra Analiz Gospodarczych i Finansowych, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach; główne obszary działalności naukowej: podejmowanie decyzji, zachowania konsumenckie, ekonomia i finanse behawioralne e-mail: jakub.kubiczek@edu.uekat.pl; ORCID: 0000-0003-4599-4814.

Wojciech Derej – mgr, doktorant, Katedra Analiz i Prognozowania Rynku Pracy, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach; główne obszary działalności naukowej: planowanie strategiczne, finanse operacyjne, zrównoważony rozwój, gospodarka cyrkularna, ekologia; e-mail: wojciech.derej@edu.uekat.pl; ORCID: 0000-0001-5642-1726.

